

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Sąveikos įgyvendinant įvairius žiedinės ekonomikos veiksmų planus kūrimas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2020/C 14/03)

Pranešėjas **Cillian LOHAN**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2019 1 24
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2019 9 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2019 9 26
Plenarinė sesija Nr.	546
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	144 / 2 / 8

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Pirmasis žiedinės ekonomikos etapas buvo labai sėkmingas. Ši koncepcija visų pirma įgyvendinama verslo sektoriuje, kur privačios bendrovės aplenkia politikos formuotojus ir išvelgia žiedinės ekonomikos modelių grindžiamo darbo potencialą. Tai paskatino ES iniciatyvos, kurios buvo veiksmų varomoji jėga. Žiedinė ekonomika nuo perdirbimo ir atliekų tvarkymo jau perėjo į naują ir dar svarbesnį etapą. EESRK ragina 2019 m. naujos sudėties Komisiją užtikrinti, kad šis koncepcijos išplėtimas atspindėtų visuose naujuose žiedinės ekonomikos dokumentų rinkiniuose.

1.2. Žiedinė ekonomika – tai praktinis būdas pasiekti platesnių tarptautinės politikos tikslų, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų ir Paryžiaus susitarimo klimato tikslų. Ji taip pat gali prisidėti prie Pasaulinės veiksmų klimato kaitos srityje darbotvarkės aktyviai dalyvaujant nevalstybiniais subjektams, įskaitant vietas ir regionų Vyriausybes ir pilietinės visuomenės organizacijas, kurioms atstovauja trys EESRK grupės.

1.3. Plėtojant kitus etapus ir įgyvendinant perėjimą prie žiedinės ekonomikos itin svarbų vaidmenį turi atlikti Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma (ECESP) ir jos koordinavimo grupė veikdamos kaip informacijos centras ECESP interneto svetainėje. Ši platforma taip pat teikia didelių tinklaveikos galimybių, skatina sinergijas ir yra gerai pasirengusi sukurti žiedinės ekonomikos veiksmų plano pavyzdį, kuriuo būtų galima laisvai naudotis.

1.4. ECESP sekretoriatas, už kurio veiklą EESRK, platformos sprendimų priėmimo procese daugiausiai dėmesio skiria pilietinei visuomenei ir suinteresuotiesiems subjektams. EESRK remia suinteresuotųjų subjektų vadovaujamą iniciatyvą ir ragina juos nustatyti praktines kliūtis, su kuriomis susiduria pilietinė visuomenė įgyvendinant žiedinės ekonomikos darbotvarkę, ir apie jas pranešti. Bendradarbiaudama su sekretoriatu ECESP turi idealias sąlygas siūlyti, kaip šalinti šias kliūtis.

1.5. Paramą veiksmų planams ir sinergijų kūrimui reikia papildyti moksliniais tyrimais ir technologine plėtra, tinkama reguliavimo aplinka, visų suinteresuotųjų subjektų švietimu, informacija apie finansinės paramos perėjimui prie žiedinės ekonomikos gavimo galimybes.

1.6. Nepaisant ligšiolinių laimėjimų, yra akivaizdžių kliūčių kurti žiedinę ekonomiką. Tarp jų galima paminėti politines, viešosios perspektyvos, infrastruktūros valdymo ir finansines kliūtis. Siūlydama sprendimus politikos formuotojams ECESP turi nustatyti bet kokias kitas kliūtis ir į jas atkreipti dėmesį.

2. Įžanga

2.1. Europos Komisijai priėmus ES veiksmų planą dėl žiedinės ekonomikos EESRK toliau remia perėjimą prie žiedinės ekonomikos Europoje aktyviai dalyvaujant pilietinei visuomenei, kad būtų užtikrintas veiksmingas, nešališkas ir teisingas perėjimas.

2.2. Ši nuomonė savo iniciatyva grindžiama Komiteto užsakytu atliktu tyrimu apie Europos žiedinės ekonomikos strategijas ir veiksmų planus, kuriame siekiama nustatyti sinergijų bendradarbiavimo bei aljansų kūrimo potencialą. Ši sąveika įmanoma visais lygmenimis ir tarp visų suinteresuotųjų subjektų – politikos formuotojų, įmonių, darbuotojų, vartotojų ir visuomenės narių.

2.3. Žiedinė ekonomika – tai praktinis būdas pasiekti platesnių tarptautinės politikos tikslų, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų ir Paryžiaus susitarimo klimato tikslų. Ji taip pat gali prisidėti prie Pasaulinės veiksmų klimato kaitos srityje darbotvarkės aktyviai dalyvaujant nevalstybiniais subjektams, įskaitant vietas ir regionų Vyriausybę ir pilietinės visuomenės organizacijas, kurioms atstovauja trys EESRK grupės.

2.4. Pirmasis žiedinės ekonomikos plėtojimo etapas buvo labai sėkmingas. Ši koncepcija visų pirma įgyvendinama verslo sektoriuje, kur privačios bendrovės aplenkia politikos formuotojus ir išvelgia žiedinės ekonomikos modeliu grindžiamo darbo potencialą. Tai paskatino ES iniciatyvos, kurios buvo veiksmų varomoji jėga. Žiedinė ekonomika nuo perdirbimo ir atliekų tvarkymo jau perėjo į naują ir dar svarbesnį etapą. EESRK ragina 2019 m. naujos sudėties Komisiją užtikrinti, kad šis koncepcijos išplėtimas atspindėtų visuose naujuose žiedinės ekonomikos dokumentų rinkiniuose.

3. Kokie yra veiksmų plano ypatumai?

3.1. Žiedinės ekonomikos veiksmų planai ir strategijos padeda apibrėžti ir nustatyti, kokių tikslų siekiama šalyje, regione ar mieste ir kokių veiksmų reikėtų imtis tai įgyvendinant. Daugeliu atveju tai yra išsamūs dokumentai, kuriuose apibrėžiamas perėjimas nuo linijinio prie žiedinio modelio įvairiuose vertės grandinės etapuose, pavyzdžiui, gamybos, vartojimo, atliekų tvarkymo, antrinių žaliavų, inovacijų ir investicijų.

3.2. Tokiuose dokumentuose dažnai nurodomos priemonės, kuriomis siekiama tarptautinių tikslų, pavyzdžiui, Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos arba Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, taip pat spręsti pasaulinius uždavinius, pavyzdžiui, išteklių trūkumo problemą ir dabartinio ekonominio modelio, skirto tvariam išteklių valdymui aplinkos apsaugos ir socialinėje srityje, ribotumą.

3.3. Žiedinės ekonomikos veiksmų planuose ir strategijose dažnai daugiausia dėmesio skiriama teminėms sritims, susijusioms su tam tikros vietovės, regiono ar valstybės narės teritoriniais aspektais. Pavyzdžiui, Ispanijos regione Ekstremadūroje pagrindiniu regiono ilgalaikės ekonominės veiklos užtikrinimo veiksmu laikomas ganyklų išsaugojimas; Suomijos nacionalinėje strategijoje daugiausia dėmesio skiriama miškininkystei.

3.4. Labai įtraukiose strategijose ir veiksmų planuose atsižvelgiama į vertės grandinių požiūrius sektoriuje, pavyzdžiui, gamybos, žemės ūkio, maisto ir vandentvarkos sektoriuose. Suinteresuotųjų subjektų įtraukumas yra svarbus norint nustatyti pagrindinius suinteresuotuosius subjektus pereinant prie žiedinės ekonomikos, o kelete strategijų ir veiksmų planų įtraukumas nagrinėjamas pasitelkiant horizontaliuosius klausimus, kuriuos galima sugrupuoti pagal techninį, į produktą orientuotą, į tinklą orientuotą pobūdį arba grindimą teritoriniu vystymusi.

3.5. Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo strategijoje arba veiksmų plane intensyvumas taip pat gali būti vertinamas atsižvelgiant į tai, kaip integruojami teminiai ir sektoriniai metodai. Kai kuriomis strategijomis siekiama pradėti taikyti žiediškumo principą, todėl daug dėmesio skiriama suinteresuotiesiems subjektams, siekiant skatinti jų aktyvumą ir dalyvavimą perėjimo procese. Kitos strategijos yra labiau orientuotos į sektorius ir turi siauresnį suinteresuotųjų subjektų, kurie yra svarbūs konkrečioms sektoriaus ciklams, pagrindą. Šiuo metu dažniausiai pasitaikanti strategijos forma yra visa apimanti – įtraukianti įvairius sektorių ciklus ir skatinanti partnerių kūrimą.

4. Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma

4.1. ECESP įsteigta 2016 m. kaip bendra EESRK ir Europos Komisijos iniciatyva atsižvelgiant į EESRK nuomonėje⁽¹⁾ pateiktą pasiūlymą. Tai yra Europos lygmens tinklų tinklas, suburiantis suinteresuotuosius subjektus iš visos ES ir sudarantis sąlygas palaikyti dialogą, dalytis geriausia patirtimi ir nustatyti politikos spragas. Platforma apima koordinavimo grupę, kurią sudaro akademinės bendruomenės, pilietinės visuomenės, vietos valdžios institucijų ir esamų nacionalinių arba sektoriu tinklų atstovai.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė *Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinys* (OL C 264, 2016 7 20, p. 98).

4.2. ECESP tapo svarbiu informacijos ir tinklaveikos centru Europos žiedinės ekonomikos iniciatyvų kontekste. Ji turi aktyvią koordinavimo grupę, kurią sudaro 24 organizacijos narės, aktyviai naudojama svetainę, kūrijoje per mėnesį apsilanko vidutiniškai 7000 lankytojų. Be to, ji kasmet organizuoja dviejų dienų konferenciją, kurioje norinčiųjų dalyvauti skaičius nuolat viršija galimybes.

4.3. EESRK platformai teikia sekretoriato paslaugas taip jai suteikdamas pridėtinės vertės. Kaip pilietinės visuomenės būstinė ES, EESRK sukaupe praktinės patirties, kaip suformuoti tvirtą skirtingų grupių poziciją. Komitetas savo teisėkūros darbu siekia įvairių narių bendro sutarimo. Šie pagrindiniai aspektai padėjo Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformos nariams visiškai save išreikšti ir dalyvauti platformos veikloje, kai procesas nėra pernelyg institucionalizuotas.

4.4. ECESP gali imtis dvejopo vaidmens skatinant naujų žiedinės ekonomikos strategijų kūrimą: 1) sukurti platformą šių strategijų ir veiksmų planų skelbimui, kad dokumentus būtų galima lengvai surasti ir jais remtis, ir 2) padėti susijusiems subjektams plėtoti tinklaveiką tiek teritorijų viduje, tiek ir tarp teritorijų. Platforma, padedama sekretoriato, gali padidinti galimybes susieti vietos ir valstybių narių lygmens įgyvendinančiuosius subjektus su ES lygio politikos formuotojais.

4.5. Pasinaudodama šiais tinklais platforma taip pat gali skatinti įvairius pilietinės visuomenės suinteresuotuosius subjektus dalyvauti perėjime prie žiedinės ekonomikos ir ankstyvame veiksmų plano rengimo ir įgyvendinimo etape.

4.6. ECESP yra unikali infrastruktūra, kuri gali pasiekti, kad ES laikytųsi nuoseklaus ir koordinuoto požiūrio į naujų ekonomikos modelių kūrimą ir įgyvendinimą. Pilietinei visuomenei teikiant sekretoriato paslaugas ir suinteresuotiesiems subjektams paeiliui pirmininkaujant koordinavimo grupei ji tapo pavyzdžiu kitoms platformoms.

4.7. EESRK pabrėžia, kad kiekviename strategijos ir veiksmų plano plėtojimo etape nuo projektavimo iki įgyvendinimo ir pažangos stebėsenos proceso reikia konsultuotis su visais suinteresuotaisiais subjektais.

4.8. EESRK, kuris yra platformos partneris, atliekantis su sekretoriatu susijusį darbą, turi unikalią galimybę toliau skatinti šį įtraukų požiūrį pasiūlydamas pritaikomą strategijos modelį, galintį įkvėpti žiedinės ekonomikos strategijų ir veiksmų planų kūrėjus. Ši pavyzdinė strategija parengta ir paskelbta kaip Komiteto užsakyto tyrimo dalis ⁽²⁾.

4.9. Norint parengti tvirtas strategijas, reikalingi patikimi moksliniai ir mokslinių tyrimų duomenys sprendimų priėmimui pagrįsti. Tai vienas iš inovacijų ramsčių ir jam sukurti reikės didelių viešųjų ir privačių investicijų.

5. Svarbiausi tyrimo aspektai

5.1. Žiedinė ekonomika yra plati sąvoka, apimanti medžiagų naudojimo, verslo ir gamybos modelių, bioekonomikos, atsargų srauto, antrinių žaliavų rinkų ir vartotojų vaidmens pokyčius.

5.2. Strategijos turi atspindėti šiuos plataus masto pokyčius, tačiau jos yra veiksmingiausios, kai yra orientuotos į konkrečią sritį, svarbią geografinei šios strategijos aprėpčiai. Pavyzdžiui, žemės ūkio regione žiedinės ekonomikos strategija bus orientuojama į bioekonomiką ir žemės ūkio ir natūralių ekosistemų vaidmenį žiediniam principui. Regione, kuriame gaminama daugiau atliekų, strategija bus orientuojama į tai, kaip geriausia panaudoti atliekas kaip vertingą antrinę žaliavą.

5.3. Tai, kad egzistuoja ES lygmens veiksmų planas, paskatino rengti nacionalinio lygmens planus. Kai kuriuose regionuose susiformavo reikšmingi strategijų branduoliai. Ten, kur priimtos nacionalinės strategijos, labiausiai tikėtina, kad bus priimtos ir vietos ar regioninės strategijos. EESRK ragina visas valstybes nares parengti ir įgyvendinti nacionalines strategijas, kurias atitiktų ES žiedinės ekonomikos iniciatyvas.

5.4. 80 % atvejų strategijų taikymo srities nustatymo ir rengimo etape nepakankamai konsultuojamasi su pilietine visuomene. Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma ir EESRK atkreipia dėmesį į šioje srityje pilietinės visuomenės organizacijų atliekamą darbą ir turimą patirtį. EESRK rekomenduoja taikyti koordinuotą požiūrį į visų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo proceso kūrimą ankstyviausiame strategijos rengimo etape. Tai galėtų būti pavesta Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformai arba vykdoma kaip bendras projektas su Regionų komitetu, Parlamentu, Taryba ir Komisija.

(²) Žiedinės ekonomikos strategijos ir veiksmų planai Europoje. Sinergijų ir bendradarbiavimo ir aljansų kūrimo galimybių nustatymas.

5.5. Strategijų taikymo sritis nustatoma ankstyviausiu etapu. Itin svarbu užtikrinti, kad tarpusavyje susietas žiedinės ekonomikos pobūdis ir tarpdalykiniai veiksmingo įgyvendinimo reikalavimai būtų pripažinti taikymo srities nustatymo etape. Žiedinė ekonomika jau reiškia ne vien perdirbimą ir strategijos turėtų tai atspindėti.

5.6. Strategijas reikėtų rengti atsižvelgiant į išplečiamumą ir perkeliamumą. Atrodo, kad ankstesnėse strategijose į šiuos aspektus neatsižvelgiama. Labiau koordinuotas požiūris į naujų strategijų kūrimą arba esamų strategijų persvarstymą tikrai labai padėtų to išvengti.

5.7. Svarbu geras valdymas. Reikia užtikrinti, kad už veiksmų planus būtų atsakingas organizacijoje jau įsteigtas arba naujas padalinys. Toks padalinys skatintų tinklaveiką, kurtų žinias ir palaikytų komunikaciją, stebėtų pažangą ir užtikrintų, kad strategija būtų nuolat atnaujinama. Toks požiūris padeda užtikrinti, kad veiksmų planai būtų laikomi kintančiais dokumentais, dėl kurių imamasi priemonių.

5.8. Žiedinė ekonomika atlieka svarbų vaidmenį žemės ūkyje. Tradiciniai šeimoms priklausantys ir jų valdomi ūkiai buvo (ir kai kuriais atvejais vis dar yra) veiksmingo išteklių naudojimo išsaugant harmoniją su gamta pavyzdžiai. EESRK ragina teikti ES finansavimą siekiant remti žiediškumo principą žemės ūkio sektoriuje visais lygmenimis ir bet kuriuo mastu. Bioekonomika yra žiediškumo dalis. Biologiniai srautai ir medžiagų srautai susijungia, kad būtų sukurti tarpusavyje susiję žiedinės ekonomikos ratai. Žemės ūkio regionams skirti veiksmų planai gali padėti šioms vietovėms taikyti koordinuotą požiūrį ir užtikrinti, kad būtų visiškai įgyvendintas konkurencinis žiediškumo pranašumas.

5.9. Kitas veiksmų planų tikslas, be kita ko, gali būti atnaujinimas arba taisymas. Nauji verslo ir nuosavybės modeliai ir tvirtu ekologinio projektavimo įgyvendinimas gali suteikti galimybių kurti darbo vietas ir regionams klestėti dėl prekių atnaujinimo.

5.10. Svarbi stipraus veiksmų plano dalis – teikti vartotojams tikslią ir aiškią informaciją. Komunikacijos priemonėmis reikia šalinti kultūrinės kliūtis, trukdančias pereiti prie žiedinių prekių ar antrinių žaliavų naudojimo. Vartotojams atnaujintos prekės neretai atitinka tuos pačius funkcionalumo standartus, tačiau yra daug tvaresnės nei pagamintos iš pirminių žaliavų. Bet kokio sėkmingo veiksmų plano dalis turėtų būti kokybės ir vartotojų teisių klausimai.

5.11. Svarbus sėkmingo žiedinės ekonomikos įgyvendinimo elementas bus koordinuotai šviesti visuomenę – nuo mokinių iki vartotojų – apie žiediškumo principus ir privalumus. Visų suinteresuotųjų subjektų švietimas yra labai svarbi sėkmingo ir įtraukaus perėjimo dalis.

5.12. Mokymą, komunikaciją ir dalijimąsi žiniomis galima sustiprinti naudojant Komisijos turimus tarpusavio mokymosi išteklius.

6. Kliūtys sėkmingiems veiksmų planams

6.1. Veiksmų planų savaime nepakanka norint daryti pažangą siekiant žiediškumo. Yra keletas kliūčių, kurias reikia įveikti.

6.2. Politinės kliūtys: trūksta politinės paramos.

— Niekinė politinės strategijos, nesusietos su kitomis politikos sritimis ir nepriklausančios nuosekliai platesnei žiediškumo strategijai.

6.3. Viešosios kliūtys: visuomenei trūksta nuoseklaus žiedinės ekonomikos koncepcijos išmanymo ir supratimo. Nerimas dėl perėjimo poveikio visiems suinteresuotiesiems subjektams nuo gamintojų iki galutinių naudotojų ir vartotojų.

— Vienas iš būdų įveikti šį nerimą yra suburti žmones ir dalytis žiniomis bei patirtimi. Tai yra Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformos funkcija, kurią remia koordinavimo grupės narių darbas, pavyzdžiui, Prancūzijos nacionalinis žiedinės ekonomikos institutas (INEC) ir jų darbas kuriant žiedinės ekonomikos tinklus Europoje.

6.4. Infrastruktūros valdymo pagrindo kliūtys: trūksta nuostatų dėl veiklos masto ir perkeliamumo.

— Veiksmų planus reikia pritaikyti prie konkrečių teritorinių aplinkybių. Reikia priimti ir įgyvendinti atitinkamas taisykles.

6.5. Finansinės kliūtys: gali trūkti ekonominių paskatų įmonėms pereiti prie žiedinės ekonomikos, o vartotojams – prie žiedinių produktų ir paslaugų; Galiausiai žiediniai vartotojų pasirinkimai taps konkurencingesni ekonominiu požiūriu, tačiau gali prireikti paskatų pradiniam pereinamajam etapui. Reikia aiškiai informuoti apie galimybes gauti atitinkamą finansavimą, o paraiškų teikimo procesas turi būti paprastas ir suprantamas.

6.6. EESRK ragina ECESP pašalinti šias pagrindines kliūtis, nustatyti kitas ir politikos formuotojams pateikti konkrečių pasiūlymų, kaip geriausiai spręsti svarbiausias problemas.

2019 m. rugsėjo 26 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*
